

Comarcas

Pau M. Sarrió Andrés
QUADERNS D'INVESTIGACIÓ

■ En l'estiu de 1932 les forces de la natura s'alinearen contra Alaquàs, deixant una tempesta de pedra que va fer malbé els cultius de bona part del poble. La culpabilitat de l'arribada d'aquella desastrosa tronada va atribuir-se al sagristà, el tio «Salvoret», per no haver fet sonar la «campana de la Mare de Déu».

La tradició popular conta que la imatge de la Mare de Déu de l'Olivar, patrona del poble, havia sigut trobada a l'interior d'una campana, de manera paral·lela al que assegura el devocionari de la veïna Xirivella, amb la Mare de Déu de la Salut, i d'Alfagar, en relació amb la Mare de Déu del Do. Les històries de les troballes miraculoses d'imatges marianes en campanes, concentrades essencialment a l'àmbit de l'Horta -lleuant del cas de la localitat alacantina de Gorga-, van poder fer-se servir com una eina per reivindicar la presència, anterior a la conquesta musulmana, de cristians vells.

I com no, les tres poblacions de l'Horta Sud amb Maredeús trobades en campanes es jactaven de tindre al campanar de la parròquia la campana baixa de la qual havia sigut trobada la seua patrona. Per exemple, després de la seua visita a l'església d'Alfagar en els últims anys de la dècada de 1760, el frare mercedari Fra Anselm Dempere i Puig escrivia sobre la seua «campana de la Mare de Déu», no sense mostrar un cert escepticisme: «según tradición de padres a hijos de aquel lugar, que es la misma en que fue hallada Nuestra Sra. del Dó (o Don) cuya imagen misma veneran sus vecinos como titular y patrona». En uns termes semblants es referia Mn. Timoteo Casabán en 1899 quan, en descriure les campanes del campanar de l'Assumpció d'Alaquàs a la seua Breve descripción histórica religiosa de la Villa de Alacuás con novena y gozos a la Virgen del Olivar, assegurava que «la torre o campanario (...) tiene cuatro campanas, siendo la tercera la misma que se encontró con la Virgen», tot i que el bronze a què es referia s'havia beneït menys de dos dècades enrere.

Els fets miraculosos en què es

L'Horta. Les històries de les troballes miraculoses d'imatges marianes en campanes van poder fer-se servir com una eina per reivindicar la presència, anterior a la conquesta musulmana, de cristians vells.

Tres campanes miraculoses

► El poble veia els metalls amb capacitat per fer arribar a Déu súplices i protegir-se amb el seu so

relacionaven aquestes campanes havien envoltat els seus bronzes d'una aura miraculosa i les convertien en objectes sagrats, amb capacitat per fer arribar a Déu les súplices del poble i, per mediació divina, de materialitzar amb el seu so davant del col·lectiu la protecció celestial. En la campana aquestes consideracions es condensaven en les oracions protectores que l'instrument tenia

Alfagar, Xirivella o Alaquàs feien sonar les campanes quan s'apropava una tempesta per allunyar-la

graves, idèntiques a les que, metres més avall, el poble resava en les hores de perill. Per exemple, de manera segurament poc casual, la campana on suposadament va ser trobada la Mare de Déu del Do d'Alfagar, l'única d'aquest grup que va eixir il·lesa dels espolis de 1936, resa: «A fulgure tempestate liberanos domine», és a dir, «del llamp i la tempesta lliura'ns, Senyor».

En efecte, sabem que la «campana de la Mare de Déu» d'Alfagar, a l'igual que les seues homònimes d'Alaquàs i de Xirivella, eren fetes sonar quan s'apropava una tempesta, per tractar d'allunyar-la o quan una dona estava passant per un part difícil, per protegir-la. Així entenem els gojos a la Mare de Déu de l'Olivar quan versen: «cuando alguna tempestad, estragos nos amenaza, tu campana la embaraza á ruegos de la piedad: en llegándola á tocar se divide presurosa». Inclús -novament gràcies als gojos- sabem que els veïns de Xirivella presumien que la campana on havia sigut troba-

da la patrona tocava sense acció humana quan algun devot estava en perill: «Que hazeis milagro, es señal el tocar vuestra Campana, sin accion alguna humana, por librnos de algun mal».

Res, ni tan sols les refoses d'aquelles campanes, van suposar un motiu per desconfiar dels seus poders. De fet a Alfagar, quan en 1819 va ser refosa l'antiga «campana de la Mare de Déu», de les escòries de la fosa van fer-se campanetes de mà, que es feien sonar junt a la campana del campanar quan s'apropaven les tronades. Davant la incapacitat humana de fer front als perills que assetjaven al món tradicional era necessari recórrer a l'ajuda sobrenatural per tractar de protegir-se contra els càstigs demoníacs. I les campanes van aconseguir un paper protagonista en aquells rituals de defensa.

► **LA TRADICIÓ POPULAR.** 1 Noca campana de la Mare de Déu de Xirivella (1992). 2 L-EMV 2 Detall de la campana de la Mare de Déu d'Alfagar. 3 L-EMV 3 Estampa de la Mare de Déu de l'Olivar. 4 L-EMV 4 Campana de l'Assumpció d'Alaquàs. L-EMV